

Norges Kristne Råds innspill til høring om Europakommisjonens forslag til forordning om forbud mot produkter laget med bruk av tvangsarbeid

Norges Kristne Råd (NKR) takker for muligheten til å gi innspill i anledning regjeringens høring om [Europakommisjonens forslag til forordning om forbud mot produkter laget med bruk av tvangsarbeid](#).¹

Norges Kristne Råd er fellesrådet for kirkene i Norge. Medlemskirkene som vi er paraply for, utgjør ca. 3,7 millioner medlemmer. Siden 2016 har kirkene i Norge markert [Global uke mot moderne slaveri](#). Som trossamfunn besitter vi ikke privilegert fagkunnskap om vareproduksjon, globale leverandørkjeder eller alt lovverk som regulerer feltet. Imidlertid er vi svært opptatt av at både myndigheter, næringsliv og sivilsamfunn gjør det de kan for å få en slutt på vår tids former for slaveri og utnyttelse av medmennesker. Dermed har vi også engasjement i saker der lovverk og forordninger kan spille en viktig rolle.

NKR og kirkene fulgte prosessen fram mot at Åpenhetsloven i Norge tette, og leverte to opprop signert landets kirkeledere for at loven måtte bli så sterk som mulig. Vi gleder oss over og er stolte av at Norge fikk på plass denne loven. Nå følger vi spent med på om den tjener sin hensikt. Vi arbeider også for å spre kunnskap om den viktige retten til informasjon som loven gir allmennheten og norske forbrukere.

ILO, IOM og Walk Free anslår i sin siste rapport at så mange som 28 millioner mennesker globalt utsettes for tvangsarbeid i privat eller statlig virksomhet². Daglige menneskerettighetsbrudd pågår i vareproduksjon og våre medmennesker med samme verdi og rettigheter som oss, utnyttes på det groveste. Det kan vi ikke leve med. Dette er mennesker som er utelatt (jf. «Leave no one behind») og fortsetter vi som nå, vil verken vi som globalt fellesskap eller som Europa kunne nå bærekraftsmålene, blant annet mål 8 om anstendig arbeid. Da er det svært gledelig at EU er i prosess med en forordning utelukke alle produkter laget ved hjelp av tvangsarbeid fra EU-markedet.

NKR har hatt tett dialog med *Framtiden i våre hender* under arbeidet med et høringsvar. Foruten å her gi våre egne innspill, stiller vi oss på linje med dem i deres momenter for å forbedre og styrke forordningen.

Norges Kristne Råd støtter forslaget og oppfordrer Norge til å støtte opp om det. Samtidig oppfordrer vi regjeringen til å ta hensyn til følgende momenter i sin posisjon:

- **Arbeidernes ståsted - aktiv medvirkning og innflytelse:** Forslaget mangler en tilnærming som bygger på arbeideres perspektiver, behov og forventninger, inkludert de som er utsatt for tvangsarbeid eller er i risikozonen for å havne i slikt. Enhver aktsomhetsvurdering må gjøres også fra arbeidernes perspektiv for å ha legitimitet. Arbeidere må få spille en aktiv rolle i problembeskrivelse og i utforming av tiltak som skal være til fordel for arbeiderne, f. eks kurs og opplæring, og når virksomheten eller partnere og underleverandører skal forme tiltak for skadebegrensning eller gjenoppretting. I arbeidet med å kartlegge forhold ved fabrikker og produksjonssteder, bør virksomheten og statene ikke kun få benytte eksterne kontrollører og revisjonsfirmaer, men måtte innhente informasjon direkte fra fagforeninger og/eller ansattrepresentanter for å danne seg et

¹Selve høringsnotatet fra EU: [Proposal for EU Regulation Prohibiting Products Made with Forced Labour](#)

² https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_855019/lang--en/index.htm

sannferdig og presist bilde av de daglige arbeidsforholdene. Et krav om slik innhenting vil kunne bevege dem til å legge til rette for at arbeiderne kjenner sine rettigheter og for organisering i uavhengige fagforeninger, der hvor dette ikke finnes. Kontroll-instansene man benytter, bør også ha tillit hos arbeiderne.

- **Gjenoppretting:** Gjenoppretting etter menneskerettighetsbrudd er avgjørende for å bøte på skade og urett som er påført, og for at nye brudd ikke skal skje. Forslaget nevner bare med en setning at selskaper må samarbeide med sine forretningspartnere om gjenoppretting. **Dette punktet må styrkes vesentlig** og som et minimum ta inn FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter³, OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper⁴ og OECDs sektorveiledere⁵. Forordningen må innarbeide et særlig søkelys på arbeiderne har **rett til** gjenoppretting og inkludere mekanismer som ivaretar både berørte og mulig berørte arbeideres synspunkter og interesser - i alle stadier av undersøkelses- og beslutnings-prosessene. Selskaper som kjøpte (rå)varene som rammes av forordningen, og dermed forventes å sørge for eller bidra til gjenoppretting, må delta aktivt i diskusjonen. Ethvert vedtak om hva gjenopprettingen skal bestå i, bør skje i samråd med uavhengige og legitime fagforeninger og arbeiderrepresentanter, der de finnes. Virksomheten eller underleverandører bør pålegges å konsultere grupper som risikerer diskriminering, krenkelser eller forbigåelse og kartlegge særskilte behov de måtte ha, gitt sin sårbare situasjon, f. eks migrantarbeidere, kvinner, barn, personer med funksjonsnedsettelse, etniske, politiske, eller religiøse minoriteter.

- **Bryte forbindelsen med leverandøren på en ansvarlig måte:** Hvis involverte parter har prøvd med alle midler å få leverandøren til å endre skadelige praksiser, inkludert bruk av tvangsarbeid, kan virksomheten eller selskapet bryte forretningsforbindelsen. Forordningen bør legge klare føringer for at bruddet skjer på en ansvarlig måte, ved at de enten følger den OECDs retningslinjer eller nasjonal lovgivning (der hvor den er best) for å ivareta de berørte på en best mulig måte. Det kan dreie seg om at lønn og annen kompensasjon knyttet til forretningsforholdet utbetales før selskapet trekker seg ut. Eller at selskapet informerer omverden om hvorfor man velger å avslutte forbindelsen og deler informasjonen med en åpen, felles database over risikoområder eller produkter for tvangsarbeid, slik at andre selskaper ikke handler med denne leverandøren. (Se også punkt om åpenhet, under).

- **Tvangsarbeid i statlig regi:** Selv om det er langt flere mennesker i tvangsarbeid i privat sektor (86%) enn i statlig (14%), er forekomsten i sistnevnte betydelig. Det er særlig alvorlig at stater, som har ansvar for å beskytte egen befolkning i stedet utnytter den, ofte systematisk og mens tjener penger på produksjon ved hjelp av tvangsarbeid. Også privat sektor, ofte form av multinasjonale selskaper, har inntekter fra statlig drevet tvangsarbeid, f.eks. når selskapene kjøper varer fra statseide produksjonssteder der tvangsarbeid pågår, eller fra private aktører som tjener på at arbeidere er tvunget inn i produksjon som følge av myndighetens politikk. Vi ser det i bomullsproduksjon i Turkmenistan og bomulls- og gruveindustri i Xinjiang-regionen i Kina med systematisk utnyttelse av Uighur-minoriteten. Forordningen bør innlemme muligheten for importforbud av høyrisikoprodukter fra geografiske regioner der sannsynligheten for tvangsarbeid er

³ <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/in/UNGP-Brochure.pdf>

⁴ regjeringen.no/wpuploads01/blogs.dir/263/files/2019/09/201904_OECD_DDveileder_nettil.pdf

⁵ <https://www.responsiblebusiness.no/oecd-sektorveiledere/>

dokumentert å være høy. I tillegg bør man vurdere offentlige registre som eksponerer statlige og private selskaper som driver eller bidrar direkte til tvangsarbeid.

- **Åpenhet om leverandører:** Virksomheter bør pålegges å kartlegge og publisere oversikt over sine leverandører, underleverandører og forretningsforbindelser helt ut i ytterste ledd. Hvis ikke, vil myndigheter, fagforeninger og menneskerettighets-organisasjoner trolig støte på betydelige hindre når de skal identifisere produksjonssteder der det muligens foregår tvangsarbeid i selskapenes verdikjede. En slik oversikt vil også være nyttig for sivilsamfunn og fagbevegelse globalt, nasjonalt og lokalt, fordi de lettere kan overvåke situasjonen og lettere varsle om angivelige brudd eller fare for brudd. Her kan Norge vise til **informasjonsplikten** i den norske Åpenhetsloven og retten til informasjon «enhver som spør» har fått. Den styrker allmennhetens mulighet til å følge med på vareproduksjon og fatte informerte og gode kjøpsvalg - og slik medvirke til mer etisk handel. Den gir også journalister, forskere og andre bedre mulighet til å avdekke alvorlige brudd. En slik informasjonsplikt bør inngå i EUs forordning.
- **Beskyttelse mot represalier:** Ved behandling av innkomne klager må interessenter og varslere beskyttes mot represalier under kontakten med selskapet og myndighetene, under eventuell etterforskning og i prosessen med gjenoppretting. Klager bør kunne ha full konfidensialitet og arbeidernes sak som mulige ofre for tvangsarbeid må ha forrang foran andre saker, eksempelvis immigrasjonsspørsmål og oppholdsgrunnlag.
- **Nettbaserte salg må omfattes:** En rapport fra den amerikanske utvalgskomiteen (juni 2023) identifiserte smutthull som gjør at nettbaserte importører som Shein kan unngå screening og selge klær laget med tvangsarbeid på det amerikanske markedet. EU-forordningen bør tette slike mulige smutthull. Direktesalg til forbruker faller ofte under minstegrensen for tollkontroll, men utgjør en stadig økende andel av importen.
- **Små og mellomstore foretak (SMB) bør ikke kunne dra nytte av ekskluderinger eller spesielle bestemmelser,** slik de kan for Aktsomhetsdirektivet (CSDDD). Ettersom SMB utgjør flertallet av selskapene i EU, er det avgjørende at de også omfattes av forordningen. Først da kan den fungere som et reelt forbud.
- **Forordningen må ledsages av tilstrekkelige ressurser til kompetansebygging hos tilsynsinstitusjonene** som skal håndheve forordningen og virksomheter som skal etterleve den.
- **Den foreslåtte databasen over risikoområder eller produkter for tvangsarbeid** (artikkel 11 s. 29) kan og bør inneholde data fra ledende sivilsamfunnsorganisasjoner og forskningssentre med høy kompetanse på området, f.eks. [Sheffield Hallam Forced Labour Lab](#); [Wilberforce institute](#); [Modern Slavery and Human Rights Policy and Evidence Centre](#); [Global Slavery Index](#) og andre ledende institusjoner. Nyttig lærdom fra [studier av effektiviteten av forbud mot import av tvangsarbeid](#) kan brukes for å forsterke forordningen. Allmennheten bør kunne få tilgang til og informasjon fra databasen.

Øvrige anbefalinger

Vi mener at EUs foreslåtte forordning bør rammes inn av en mer helhetlig og overordnet strategi for å gjøre noe med grunnårsakene til tvangsarbeid. Norge bør argumentere for at tvangsarbeid ikke sees isolert, men som et fenomen tett forbundet med andre problemområder som f. eks korrupsjon, skatteunndragelse, hvitvasking, miljøkriminalitet - og lover og tiltak for å bekjempe disse, og større drivere bak at mennesker havner i utnyttelse, som krig, fattigdom, krig og konflikt, og klimaendringene.

Norge bør være i front blant nasjoner som tar opp arbeideres rettigheter overfor stater som benytter seg av tvangsarbeid og i forbindelse med Norges posisjon på forordningen også sterkt oppfordre EU og medlemslandene til å gjøre det samme.

Der tvangsarbeid forekommer, er det behov for å støtte arbeidere, fagforeninger, sivilsamfunn, menneskerettighetsforkjempere, små og mellomstore bedrifter, småskala bønder og lokalsamfunn. Støtten kan bestå i talsmannsarbeid eller kapasitetsbygging og kompetanseheving eller økonomiske tilskudd – alt for at nevnte grupper blir bedre i stand til å ta tak i de underliggende årsakene til tvangsarbeid (lav lønn, manglende forhandlingstilgang, hull i nasjonale lovverk, ubalanse i maktforhold, diskriminering, innkjøpspraksiser som undergraver arbeidernes rettigheter og uholdbare produksjonsmål). Det handler om å bedre forutsetningene for at berørte grupper kan stå opp for - og få innfridd sine rettigheter.